

5. Яковлев Д.В. Рациональный выбор политических акторов как фундаментальная умова переходу до демократії / Д.В. Яковлев // Актуальні проблеми політики. – 2012, – № 47, – С. 28–36.

**Надозірна М.П.**

*студентка 4 курсу факультету психології, політології та соціології  
Національний університет «Одеська юридична академія»*

## **КОМУНІКАТИВНА РАЦІОНАЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ**

Сучасний етап формування демократичної політики характеризується зрушеннями у взаєминах людини й влади, істотними трансформаціями панівної картини світу, висуванням на історичну авансцену комунікативної раціональності. Новизна становища індивіда в інформаційну епоху позначається такими термінами, як «споживач інформаційних послуг», «реципієнт», «дивідуум» (на відміну від індивідуума епохи модерну), «мереженін» (замість громадянина), «актор», ін., з'являються терміни «медіатизація політики», «медіакратія», «NETократія» [3, с. 72]. Зростає доступність політичної інформації, універсалізується культурний простір, народжуються нові уявлення про дозвілля, вільний час, самореалізацію, саморепрезентацію.

Комунікативна раціональність знаходиться в основі демократичної політики, вона є важливою складовою досягнення індивідуальних та групових компромісів, пошуку консенсусу, формування норм суспільної взаємодії.

Дослідженню політичних комунікацій, аналізу їх ролі у процесі розвитку демократичної політики присвячено наукові праці таких вітчизняних і зарубіжних авторів, як В. Бебик, О. Вартанова, Ю. Габермас, І. Засурський, О. Зернецька, М. Кастельс, Н. Костенко, Х.-Д. Кюблер, Дж. Лалл, Г. Ласуел, Н. Луман, М. Мак-Комбс, Г. Оберройтер, Дж. Пітерс, Б. Потятиник, Г. Почепцов, А. Сіленко, О. Соловйов, Д. Яковлев, ін.

Ю. Габермас, який запропонував поняття «комунікативна раціональність» переконаний у можливості досягнення раціональної суспільної згоди, що є основою демократичної політики. Він говорить про

можливість вирішення проблеми демократичної політики – досягнення консенсусу на основі порозуміння, комунікації та раціональності [1]. У теорії комунікативної дії Ю. Габермас розвиває концепцію комунікативної раціональності як складової суспільної згоди щодо напрямків політики.

Ідея комунікативної раціональності Ю. Габермаса, як основи соціальної дії, орієнтованої на консенсус, це продовження аналізу Максом Вебером раціональності у її зв'язку зі становленням капіталізму. Проте, Ю. Габермас, на відміну від М. Вебера, інтерпретує раціоналізацію як результат комунікативної, а не цілераціональної дії. У комунікативній раціональності істотно важливим є не стільки те, які цілі індивіду слід досягти, скільки те, ким би індивід хотів стати.

Ю. Габермас вважає, що консенсус щодо шляхів вироблення та реалізації демократичної політики можливий лише на основі визнаних усіма загальних правил. Важливий аспект консенсусу, як результату комунікативної раціональності полягає не у пошуку істини, а у досягненні взаєморозуміння. Парадигма раціональної філософії М. Вебера в роботах щодо комунікативної раціональності Ю. Габермаса була замінена новою парадигмою філософії мови, інтерсуб'єктивного розуміння та комунікативної дії [3, с. 74].

Відмінності між ліберальною та республіканською традицією у розумінні демократичної політики стосуються, на думку Ю. Габермаса, розуміння сутності демократичної політики: «Згідно з «ліберальним», або Локовим, поглядом, демократичний процес завершує завдання побудови урядування в інтересах суспільства, причому урядування репрезентовано як апарат державної адміністрації, а суспільство – як структурована на кшталт ринку сукупність взаємодій приватних індивідів... А згідно з «республіканським» поглядом, політика – це щось більше, ніж ця функція посередника: політика становить один з формотворчих процесів функціонування суспільства загалом. «Політику» розуміють як мисленнєву форму морального життя, солідарність і орієнтацію на спільне добро» [2, с. 364].

Дискурсивна інтерпретація демократичної політики, яку пропонує Ю. Габермас як альтернативу і ліберальній, і республіканській філософській традиції, «... розглядає процес формування політичної волі громадян з комунікативних припущень, які дають змогу найкращим аргументам відігравати свою роль у різноманітних міркуваннях, і з процедур, які забезпечують справедливий процес переговорів та узгоджень» [2, с. 365].

Поява дискурсивної позиції, яка акумулює та інтегрує республіканські та ліберальні погляди, дозволяє аналізувати нормативний зміст, виходячи зі структури комунікативних дій: «Згідно з ліберальним поглядом, демократичний процес відбувається у формі компромісів між конкурентними інтересами... Згідно з республіканським поглядом, демократичне формування політичної волі відбувається у формі морально-політичного дискурсу; тут дорадчість може покладатися на усталений культурою принциповий консенсус... Дискурсивна теорія запозичує елементи в обох поглядів та інтегрує їх у концепцію ідеальної процедури дорадчих міркувань та ухвалення рішення... нормативний зміст постає із самої структури комунікативних дій» [84, 369].

Ю. Габермас переконаний: політична комунікація, хоча й опосередкована демократичними інституціями, виборами та діяльністю мас-медіа відкриває щось більше, аніж лише боротьбу за владні посади, перемоги на виборах чи вплив на уряд, вона створює можливість досягнення суспільного порозуміння. Діалог у демократичній політиці виникає з конфлікту між зацікавленими особами, поява проблеми викликає потребу у розмові та пошуку порозуміння на шляху до її вирішення.

### Література

1. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості : дослідження категорії «громадянське суспільство» / Ю. Габермас — Львів : Літопис, 2000. — 320 с.
2. Габермас Ю. Три нормативні моделі демократії / Ю. Габермас // Демократія: Антологія. — К. : Смолоскип, 2005. — С. 364–372.
3. Яковлев Д.В. Політична взаємодія як комунікативний процес : медіатизація, демократизація, раціоналізація / Д.В. Яковлев. — Одеса : Астропринт, 2009. — 288 с.